

Стаття співробітників Фонду опублікована в німецькому збірнику про концепцію справедливого миру

У листопаді 2025 року німецьке видавництво *Evangelische Verlagsanstalt* (Лейпциг) опублікувало збірку статей «Справедливий мир на випробуванні. Збірка текстів про сучасні пошуки євангельської етики миру». Упорядниками книги стали Максиміліан Шель (Рурський університет Бохума), Райнер Ансельм (Гьоттінгенський університет імені Георга Августа) та Фрідеріке Крішнер (директорка Євангелічної академії в Берліні).

Важливо, що ця книга була опублікована разом з Меморандумом Ради Євангелічної церкви Німеччини „Світ у безладі. Справедливий мир у перспективі. Євангельська етика миру перед новими викликами“. Цей меморандум замінив суттєво більш пацифістичне бачення ЄЦН в аналогічному документі 2007 року, а статті авторів збірки в значній мірі повипливали на текст нової концепції Євангелічної Церкви.

Структурно збірка статей складається з чотирьох розділів:

1. Справедливий мир: вступ та огляд.
2. Міжнародні (не)порядки та правозахисна(і) сила(и).
3. Потенціал та обмеження у сфері цивільного врегулювання конфліктів.
4. Конкретні приклади.

Внеском у книгу з боку українських богословів стала стаття професора Сергія Бортника та доктора-протоієрея Андрія Шимановича «Досягнення миру в Україні: шанси і межі сприяння Церков». Стаття увійшла до четвертого розділу книги разом із текстами про ситуацію в Афганістані, східній Німеччині, про розвиток концепції «російського світу» та про розуміння справедливого миру православними церквами.

У своєму тексті українські науковці окреслили дві основні тематичні лінії:

(1) форми реагування православних, католицьких та протестантських спільнот України на початок повномасштабної російсько-української війни в лютому 2022 року та

(2) можливі способи віднайдення шляхів до сталого міжконфесійного миру в Україні з урахуванням воєнних викликів.

У першому підрозділі, присвяченому міжюрисдикційним відносинам всередині українського **православ'я**, автори статті аналізують найважливіші переламні події 2022–2024 років та їхні суспільні наслідки:

- Недвозначна реакція осуду з боку предстоятеля УПЦ митрополита Онуфрія на початок повномасштабної війни, озвучена ним у перші години 24 лютого 2022 року.

- Собор УПЦ у Феофанії у травні 2022 року, на якому задекларовано солідарність УПЦ зі стражденним українським народом, незгоду з позицією патріарха Кирила та прагнення рухатися шляхом повного унезалежнення УПЦ від РПЦ.

- Розпочата в кінці 2022 році, чимдалі більш посилювана дискредитація УПЦ та її вірян в інформаційному полі України, спрямована на маргіналізацію та таврування значного сегменту українського суспільства за ознакою релігійної приналежності.

- Численні силові захоплення храмів УПЦ, супроводжувані, як правило, побиттям ієрархів, духовенства та вірян, які нерідко супроводжувалися сумнівними з юридичної точки зору шляхами перереєстрації храмів УПЦ на користь ПЦУ.

- Прийняття Верховною Радою України закону 3894-IX «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Автори висловлюють застереження з огляду на наявні в законі ознаки порушення принципу відокремлення Церкви від держави, закріпленого в статті 35 Конституції України. Важливо, що саме про це зазначав і Юридичний департамент Парламенту України, про це також йшлося у звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини від 31 грудня 2024 року (§84–89).

- Консенсусна підтримка закону 3894-IX з боку членів Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій та небажання Ради бодай якоюсь мірою урахувати позицію УПЦ з цього питання.

Ситуація в **католицьких** спільнотах України розглянута крізь призму складної, а подеколи й відкрито ворожої рецепції українськими християнами миротворчих і гуманітарних ініціатив папи Франциска та його пацифістської риторики. Якщо спочатку вислови Понтифіка про необхідність перемовин сприймалися багатьма з нерозумінням та обуренням, то згодом вони фактично були взяті на озброєння представниками Української держави. З перспективи сьогodнішньої усталеної практики перемовин виявляється, що тодішні заклики Папи були не тільки цілком відповідними реальній ситуації, а й багато в чому пророчими. Також у статті йдеться про гуманітарні починання кардинала Маттео Дзуппі, що були спрямовані на повернення силоміць депортованих українських дітей та військовополонених.

Еклезіологічні особливості **протестантських** церков та об'єднань, на думку авторів статті, є тим вирішальним чинником, який дозволив українським протестантам одразу після повномасштабного вторгнення рішуче відмежуватися від російських протестантських спільнот. Зокрема, стаття містить стислий огляд «Звернення представників українських євангельських богословських навчальних закладів щодо війни Російської Федерації проти України». В цьому маніфесті йдеться про втрату російськими протестантами пророчого бачення та здатності виносити здорові моральні судження та висловлювати солідарність з українськими християнами, які стали жертвами війни.

У підсумковій частині статті автори констатують, що однією з головних перепон до консолідації українців є відсутність чесної та відкритої комунікації між органами державної влади та багатьма верствами українського суспільства щодо сукупності наявних соціальних проблем – від довільного втручання влади в релігійне життя громадян до проблематично впроваджуваної мобілізації та демотивуючих корупційних скандалів на найвищому державному рівні. Важливою думкою українських дослідників є нетотожність некритичної лояльності до *держави і влади* та співчутливої одностайності з *країною і народом*.

Одним із авторитетних голосів, якого цитують автори, є архімандрит Кирило Говорун. Зокрема, в статті цитується його переконання, що «Націоналізм компрометує православ'я», а єдність людей на основі громадянських цінностей, спільних для всього людства, є ближчою до Євангелія, ніж єдність, побудована на національних або цивілізаційних ідентичностях.

Ще одним авторитетним голосом виступає протестантський дослідник Роман Соловій, який пише про кризу, яка може стати каталізатором прогресу, але лише за умови консолідованих дій всього суспільства. Він зауважує: «Криза може перетворитися на можливість лише для тих, хто усвідомлює її потенціал і шукає шляхи її подолання. У цьому випадку кризи відкривають шляхи для розвитку та вдосконалення, допомагають краще зрозуміти себе, вчать солідарності з іншими, адже без консолідованих дій ми не зможемо впоратися з наслідками кризових явищ».

Наводячи цифри соціологічних досліджень, автори стверджують, що відсутність позитивної комунікації між православними юрисдикціями веде до секуляризації суспільства. Замість обстоювання переважно корпоративних інтересів своїх структур вони закликають актуалізувати класичну філософську категорію спільного блага, яка здатна об'єднати українське суспільство.

Наостанок автори дослідження висловлюють сподівання на те, що з часом «мова ненависті, бажання знищити одне одного та застосування насильства для вирішення суперечностей у міжправославних відносинах припинять вважатися нормативними. Натомість для українського суспільства було б набагато корисніше, якби українці жили за принципом єдності в різноманітті, здатності до цивілізованої європейської дискусії із визнанням суб'єктності кожної зі структур та неминучості взаємоповажного конкурентного співіснування».

Переглянути повний зміст книги та ознайомитися з окремими фрагментами статей можна за цим посиланням: <https://www.eva-leipzig.de/de/schell-anselm-krippner-gerechter-friede-auf-dem-pruefstand>